

РЕЦЕНЗІЯ

Кандидата філологічних наук, доцента кафедри літератури, методики її навчання, історії культури та журналістики

Михальчук Ніни Іванівни

На дисертаційну роботу

Івахно Наталії Олексіївни

«Методика поглибленого вивчення учнями 10-11 класів власних назв у літературних творах»

Подану на здобуття ступеня доктора філософії

З галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

За спеціальністю 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями)

Актуальність теми дисертаційної роботи обумовлена недостатньою розробленістю методики аналізу художнього функціонування онімів у процесі шкільного вивчення художнього твору. Розроблені шляхи аналізу – пообразний, хронотопний, структурно-стильовий – принагідно актуалізують проблему поетики власного імені, проте не вибудовують системного підходу до вивчення особливостей їх функціонування. Крім того проблема ускладнюється відсутністю ключових термінів і понять із художньої ономастики в теорії літератури для старших класів. Недостатня розробленість понятійного апарату унеможливорює поглиблене вивчення художнього функціонування онімів, яке, без сумніву, є вагомим складовим літературного стилю: засобом характеротворення, просторової організації подій у художньо-літературному тексті, групування персонажів залежно від участі у вирішенні конфлікту, вираження поетикальних особливостей літературного напрямку.

Зв'язок роботи з науковими програмами планами, планами, темами.

Дослідження виконано в межах наукової теми кафедри літератури, методики її навчання, історії культури та журналістики Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя «Технологія літературного аналізу в середній школі» (номер державної реєстрації 0123U101622). Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя (протокол № від) та узгоджено в Міжвідомчій раді з

координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол №6 від 26 листопада 2019 року).

Наукова новизна одержаних результатів. У дисертаційному дослідженні вперше розроблено системний підхід до аналізу поетики онімів, методичну модель вивчення художнього функціонування власних на уроках української літератури в старших класах загальноосвітньої школи (вироблено спеціальні принципи, методи, прийоми, форми роботи). Ефективність та доцільність запропонованої методики експериментально перевірено на уроках української літератури за допомогою сформованої методичної схеми.

Практичне значення отриманих результатів дослідження. Запропонована в дисертаційному дослідженні методична модель може бути використана у практичній діяльності вчителів під час аналізу художніх творів на уроках української літератури. Запропоновані для аналізу поетики онімів необхідні терміни й поняття, без сумніву, розширяють термінологічний мінімум, необхідний для вироблення умінь і навичок системного аналізу літературно-художнього тексту. Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані у процесі вивчення методики навчання української літератури студентами ВИШу, для вдосконалення навчальних програм для підручників з української літератури для 10-11 класів.

Повнота викладення матеріалу дисертації у наукових публікаціях. Результати дисертаційного дослідження достатньо повно викладені в опублікованих автором наукових працях, апробовані на наукових конференціях. За результатами дослідження опубліковано 14 наукових праць, із яких 3 статті у фахових виданнях України, 2 – у закордонних, 3 – у інших фахових виданнях України; 6 тез доповідей у збірниках матеріалів міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Ступінь обґрунтованості наукових положень. Наукові положення, які висвітлені в дисертації, обґрунтовані та повністю підтверджуються результатами практичної реалізації навчальної моделі вивчення поетики власних назв на уроках української літератури в 10-11 класах. Розроблена

дисертанткою методична модель забезпечує системне вивчення художнього функціонування онімів і підтвердження експериментально.

Структура та зміст дисертації, її завершеність і відповідність встановленим вимогам щодо оформлення. Дисертаційна робота викладена на 184 сторінках загального тексту. Структурно вона містить вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел. Вона має 13 таблиць та 10 рисунків. Підсумовуючи характеристику дисертаційної роботи Івахно Наталії Олексіївни, слід відзначити, що вона є завершеною науковою працею. Дисертаційна робота оформлена відповідно до встановлених вимог.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Беззаперечним науковим досягненням дисертаційної роботи є спроба системного дослідження поезики онімів на матеріалі літературно-художніх текстів, які вивчаються в 10-11 класах загальноосвітніх навчальних закладів відповідно до чинної освітньої програми з української літератури. Із теоретико-літературознавчої точки зору показово те, що критерієм для такої систематизації обрано структурно-стильовий підхід до аналізу літературного тексту. Саме він дає дисертантці можливість вивчати художні функції онімів як засобу характеротворення, просторової організації подій у художньо-літературному тексті, групування персонажів залежно від участі у вирішенні конфлікту, вираження поетикальних особливостей літературного жанру, роду, напряму.

За результатами теоретико-літературознавчого та історико-літературознавчого дослідження художнього функціонування онімів у роботі вибудовано методичну модель поглибленого вивчення поезики власних назв на уроках української літератури в загальноосвітніх навчальних закладах. Ця модель ґрунтується на пообразному, хронотопному та структурно-стильовому шляхах аналізу літературно-художнього тексту і має складовими методикою вивчення власних назв динамічного типу, роботи з власною назвою як регулятором вивчення системних зв'язків між образами-персонажами, в контексті вивчення ціннісно-цільової програми образу-персонажа, з власною назвою міфологічного типу. Дослідницько-експериментальна методика поглибленого вивчення художнього функціонування власних назв у

літературному тексті базується на організації та проведенні констатувального й формувального експериментів.

У роботі здійснено належне обґрунтування отриманих експериментальних даних, розроблено таблиці, які демонструють повноту експерименту. Графічний матеріал вдало доповнює текст.

Варто звернути увагу на незначні недоліки, які не впливають на важливість дисертаційних досліджень, але є в роботі:

1. На наш погляд, параграф 1.4 слід розділити на два, присвятивши перший суто психологічному обґрунтуванню, а другий – питанням дидактики та методики літератури. Це дозволило б розглянути питання, які відображають різні аспекти дослідження.

2. Параграфи 2.1 і 2.2 (загальна частина) частково перегукуються за своїм змістом. Можливо, їх краще б об'єднати.

3. Треба визнати, що компетентнісний рівень дослідження розроблено досить ретельно. Слід вказати на те, що в дисертації заявлено цілий комплекс знань та умінь, перспективних для формування. Однак у контексті проблеми перевантаженості учнів слід поставити питання «Чи не забагато цих компетенцій як для учнів середньої школи?»

4. Погоджуємося, що вчителі та школярі повинні розглядати кожен онім як концепт. Проте, на нашу думку, у науковій роботі слід розширити теоретичні обґрунтування саме з позицій концептології.

5. У роботі не раз прозвучало поняття «критичне мислення». Однак у висновкових частинах дисертації не розкрито питання, у чому полягає роль запропонованої методики для розвитку саме цього психологічного феномену.

6. Дисертантка розробляє методичну систему роботи, орієнтуючись на дійсні навчальні програми для середньої школи. Разом із тим, для роботи такої спрямованості доречним би було назвати додаткові художні твори, які також можна запропонувати в контексті кожного із заявлених підходів.

7. У роботі сказано, що дисертантка особисто брала участь у проведенні експерименту. Було б цікаво й корисно, якби вона розмежувала власний досвід та досвід інших вчителів.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Івахно Наталії Олексіївни «Методика поглибленого вивчення учнями 10-11 класів власних назв у літературних творах» на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, за спеціальністю 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями) за своєю актуальністю, науково-теоретичним рівнем, новизною постановки та розв'язання проблем, практичним значенням, є самостійною, закінченою науковою роботою, що відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44).

Рецензент

Канд. філ., наук, доцент

Каф. літератури, методики її навчання,
історії культури та журналістики

Ніжинського державного
університету імені Миколи Гоголя

Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя

Підпис *Михальчук Н.* засвідчую

Провідний фахівець *Мішук Михайло К.*

Мішук

Ніна Михальчук